

TUDNIVALÓK

A MAGYAR PROTESTÁNS IRODALMI TÁRSASÁGRÓL

A MAGYAR PROTESTÁNS IRODALMI TÁRSASÁG
TISZTISZELŐINEK NEVSORA.

Lelkészi elnök: RAVASZ LÁSZLÓ Főtitkár: TÖRÖK PÁL
 Világi elnök: BEHLEN ISTVÁN gróf Szerkesztő: ZSINKA FERENC
 Lelkészi alelnök: KAPI BELA Pénztáros: BENDL HENRIK
 Világi alelnök: KAAS ALBERT báró Ügyész: FROMM LAJOS

A M. P. I. T. tagsági díja (ezért a Protestáns Szemle is jár): évenként 20 pengő, előfizetési díj egész évre 22 pengő.

A lap szellemi részére vonatkozó küldeményeket ZSINKA FERENC szerkesztő címére (Nemzeti Múzeum Könyvtára) kell küldeni. Lapzárta a hónap tizenötödikén.

Kiadóhivatal: BUDAPEST, IX., KALVIN-TÉR 8. SZÁM, ahova az expedícióra vonatkozó megkeresések intérendők.

A M. P. I. T. pénztárosa: BENDL HENRIK, az év. egyház penztárosa, Budapest, IV., Deák-tér 4. — Tagsági és előfizetési díjak (ha nem postatakarékpénztári csekkleap útján történik azok bevétele), a küldemény pontos megjelölésével, az ő címére küldendő.

Főbizományos: STUDIUM Könyvkereskedelmi és könyvkiadó Rt. BUDAPEST, IV., MŰKISZEM-KÖRÜT 21. — Telefon: Ant. 83.

Előfizetések és tagdíj jelantetések itt is eszközölhetők.

Bécsi kiadványaink másik főbizományosunknál, a Bethlen-utcai kereskedelmi boltunknál, IX., Kalvin-tér 8. — Telefon: Ant. 83.

Felir. 1/2 pengő Ft., kelt. 1929. ápr. 11., 3. szám. 1929.

Bethlen-nyomda r. t. Budapest. — Műszaki igazgató: Urbányi István

PROTESTÁNS SZEMLE

FŐSZERKESZTŐ:

RAVASZ LÁSZLÓ

FELELŐS SZERKESZTŐ:

ZSINKA FERENC

TÁRSZERKESZTŐK:

PRÖHLE KÁROLY és RÉVÉSZ IMRE

TARTALOM

Dr. Tunyogi Szűcs Kálmán: A vallás, mint társadalmi típusképző. 233.
 Kiss Géza: Az egyke-kérdéshez. 243.
 Hartyáni Zoltán: Az új népkolai törvényjavaslat. 252.
 Bajta Mihály: Leánykeres. 258.
 Jászóné Székely Erzsébet: Temetés. 260.

AZ IRODALOMTÖRTÉNET MARGÓJÁRA: A debreceni dispután Nemeth László. 264

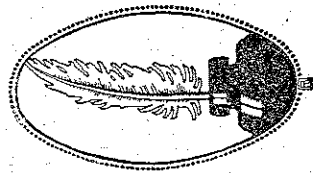
KRÓNIKA: Tompa Mihály felfedez egy írói. Hegyaljai Kiss Géza. 268.
 KRITIKAI SZEMLE: Szabó Imre: Imé a megvető kinéne vetni. Murgaközy Gyula. 271. — Marta Edquist: Nordlichtflammen. Br. Podmanitzky Pál. 274. — Bácz Lajos: A történelmi materializmus és a vallás. Szabó Imre: A történelmi materializmus és a vallás. Louis XIV, Wienot J. előszavával. Révész Imre. 278. — Csoksy István: Északi írók. Tolnai Vilmos. 280. — Dr. Györfly István: Takarás és nyomatás az alföldön. Karácsony Sándor. 281. — Dr. Balogh Artúr: A kisebbségek nemzetközi védelme a kisebbségi szerződések és a békeszerződések alapján. Albrecht Ferenc. 282. — Erdélyi Lajos: Magyar nyelvű tanulmányok. Losonezi Zoltán. 283. — Két kis könyv az ifjúsgúnak. Bodor Aladár: Nauzáká topörtöspogacsái. — Fehér Gábor: Der harmincjährige Krieg. Hamvas József. 284. — Berecz Dezső: Pír-baj. Kerecsényi Dezső. 286. — Komáromi János: Régi ház az országútnál. Fehér Gábor. 286. — Török Sándor: Magyar fluk oltih munderban. B. A. 288. — Gombos Albin: A Grünlandi Títok. Szőnyi Sándor. 289. — Apróbb kritikák. Karácsony Sándor, Budai György, Fehér Gábor. 289. — Színházi szemle. Vajthó László. 293. — Zenei szemle. Isztó Kálmán. 297. — Kiállítások. Oroszian Zoltán. 297.

E szám ára 2 Pengő.

A MAGYAR PROTESTÁNS IRODALMI TÁRSASÁG KIADÁSA

ben keresik az érintkezést és ha esetleges világi kompromisszumaikat is ennek a célnak a szolgálatába állítják. Az Istenhez vezetett termékeny lélekben felébred az a hit, amely nem múltó életmű és nem pusztán gépies átvétele a megszokott Isten-fogalmaknak, hanem megalkuvatlan lelkiismeret, a legjobbnak fíradhatatlan akarása, gyermeki bizalom és boldog reménység. Az ilyen hit valóban képes újjászülni — a felekezeti és osztálykülönbségeket szeretettel ki-egyenlítő életre.

Dr. Turgyogi Szűcs Kálmán.

Az egyke-kérdéshez.

Igen tisztelt Szerkesztő úr!

Méltóztatótt felszólítani, hogy az „egyke“-kérdéshez szóljak hozzá a *Protestáns Szemle* hasábjain. Készséggel teszek eleget. Az én szerepem nem lehet a kérdés nagy egészének áttekintése, csak a központi feldolgozás felé siető szájak egyikének kézzelfogható föl-műlben való beszolgáltatása. Ez a szál: az *ormánysági egyke*. Amint nyújtok, piltóreszk: tehát csak teljesen gyakorlati meglatásokkal, szinte a körülírttem élő arcolatról másolva, de talán éppen realitá-snál fogva ad majd egy-két irányolvet a nagy-váson kioldgo-zásához.

A kérdésnek két oldala van. I. Honnan támadt az egyke? II. Hogy küszöbölhetem ki az előidéző okokat?

I.

Tehát honnan támadt? Világosan áll előttem, hogy gyökere nálunk *gazdasági ok* volt. Ime, egy kis helyzetkép. Balogh Pál: *A népfajok Magyarországon* című nagy munkája, mely Magyarország földrajzi és népmozgalmi adatainak összefoglalását adja 1902-ig, az ormánysági népről (316—320 l.) többek között eze-ket írja: „Sűrűn beépítette (tudmillik a magyar nép) 58 községgel, majd oly sűrűn, mint a göcseji nép a Zala mellékét. Átlag minden másfétezer kat. holdra 1—1 falu esik.“ „Az Ormányság földje nem bir sem több embert, sem több községet fenntartani.“ „Java-erejét Szlavóniába küldi.“ Hadd szóljak először is ezekhez az ada-tokhoz és megjegyzéselehez. Balogh Pál kijelentéseinek súlyt ad, hogy központi statisztikai adatok alapján szigorú tárgylagosság-gal tehette azokat: „... sem több embert, sem több községet...“ „En helyesbíteném ezeket az adatokat. Mert központi statisztikai adatok alapján egy-egy politikai község egészét, tehát a hozzátar-tozó pusztákkal, vette Balogh alapul, még szomorúbbá válik a helyzetkép, ha az egy-egy község átlagbirtokaul felállított 1500 kat. holdat 1000 kat. holdra újítjuk le. Vegyünk egy átlagos nagy-ságú ormánysági falut: *Kázics*. Van kikerekítve 700 kat. hold szántója, rétje, 80 hold erdeje s körülbelül 250 hold, részben mocsárborított, vagy vízöntéses legelője. Tehát csak valamicské-vel több 1000 holdnál. Feloszlik ez a birtoktest körülbelül 90 negyedtelekre (fertály) majdnem ugyanannyi család között. Esik tehát egy-egy családra erdő- és legelőilletéken túl alig valamicské-

tönkment egy másik ormánysági család. De a Vas-, a Farkas-, a Balázs-birtok ma is ugyanaz a kisbirtok, ami ezeltől ötven évvel volt s nincs rá mód és eset, hogy valaki például három holdról bár-mekkora szorgalommal husz holdra, vagy husz holdról például ötven holdra emelkedhessen. Élelken emlékezem még gyermek-koromból ormánysági családokra, ahol négy-öt erős férfi — robbanásig feszülő energia — volt a meglelő nő- és gyermeklétszámmal bezsufolva 4—5 hold tömlőcché s rágtá éven át a maga fekete-sárga kukoricaskenyerét s vörshagymáját. Jaj, mit vétkezett a magyar önmaga ellen, — nem életébe kerülhet-e? — hogy nem ismert a legújabb idők ostorcsapásait szociális problémát, vagy, ha ismert, a városban kereste azt, de a faluban — Szinyei-, Nádlér-motivumokat s szépirodalmat keresett csak.

Intenzív irányban milyen fejlődési lehetőségei vannak az ormánysági népek? a) Belterjes gazdálkodás. A keeskméti magyar család megél két hold földből. Miért? Mert a legutolsó használató uborkája is világarucikk. Miért nem tud az ormánysági család nyolc holdból belterjes gazdálkodással megélni? Mert eddig még nem sikerült megtalálnia azt a termelvényt, ami világarucikké nőhetne volna ki magát. De, ha megtalálta volna is, elapozottságánál s minden nagy központtól távol eső területénél fogva sokkaltá nehezebb volna az összegyűjtési és értékesítési lehetőség. Ehhez a ponthoz az orvoszerek között fogok még szólni. Csak annyit, hogy gazdasági téren nagyon sokat kell ennek a népcuk tanuina, míg az ezer éven át bevált lo- és bűzágazdálkodásról átkér okszertűbb gazdálkodási módokra. Félek, hogy a megszokotthoz esőky-nyösen ragaszkodó természeténél fogva akkor fog áttérni, mikor már összeceptak feje fölött a hullámok. b) Ipar. A neki szükségesséparat teljesen ellátják a száz éve közéje telepített német és cseh uradalmi iparosok utódai. Nagyon csekély elhelyezkedési lehetőségei vannak ezen a ponton. Tömegeket foglalkoztató ipartelepke-ről itt szó sincs. Banya nincs. A vasút nyújt egyetlil némi nap-számlehetőséget nagyon korlátolt számú munkás számára. Egykor virágzó népiparát, a híres ormánysági szőftest, amivel legalább asszonyai kereshettek volna, tönkretette az idegenbámuló, magyart semmitbe vevő magyar bün. Erről a pontrol is fogok szólni az or-voszerek közötti c) Kereskedelem. Ezzel tudta csak otthoni kicsi-jövedelmét kiegészíteni az ormánysági nép. Jártá Szilavóniát olesó-ló, marha, de különösen dísznó után s hajlotta föl Kaposvárig. A dísznóveszének Magyarországra behuroolása előtt egész erdöket béreltek ki Szilavóniában makdatására. Biztos volt a számitásuk. Ha nem csurraut, csöppent s a tengöló itthoni élethez juttatott-néha egy-egy kövérelb falatot a világhaború ezt is tönkretette. Evek hosszú sora óta semmiben nincs biztos számitása, mind ösz-szebb vonja szárnyait, gubbaszt, adosotik és pusztal. Nem vete-k-tíz évet, hogy a mai lehetőségek mellett népünk súlyos hányada-lal bekövetkezik a tökéletes anyagi összeomlás. d) Hivatal. Szólni-se-érdemes róla. Egy-két fia ha elhelyezkedik itt-ott keserves hiva-talnok-pályán, ez a nagy egész sorsán semmit nem lendit.

vel több, mint hat-katasztrális hold szántó s két hatasztrális hold rét. Nagyon sajnálom, hogy ebben a pillanatban nem áll módomban Ormányság összes családjainak számát elosza-nom az általa öröklül birt negyedtelkek számával, de leg-jobb tudásom szerint állítom s a Központi Statisztikai Hivatal adataival központilag ellenőrizhető, hogy ez az ormány-sági átlag-falu s átlag-családívagyon tükörképe. Átlag. Tehát eb-ből az következik, hogy tömegszám vannak közbirtk lakosok, akik az átlagbirtokon is mélyen alulmaradnak. Talán fölösleges a *Pro-tekstans Szemle* komoly, szociális és magyar faji problémákon velem együtt vívódl olvasóinak magyaráznom, hogy ez az átlag-birtok *magában véve egy-egy családnak csak tengölósi lehetőséget nyujt, de fejlődési lehetőséget nem.* Még hangsúlyozottabban mondom, hogy nem, ha hozzáfűzöm, hogy, apó községekből állván, közigaz-gatási, kulturális és egyházi kötelezettségekben föbbszörösen na-gyobb terhet visel például az alföldi magyarnál. A magyar-faj szociális problémáinak megvárgyalása s a segítés munkálatainak megkezdése körül okvetlenül szükséges volna pontos adatok felvé-tele és központi összehasonlítása ezen a téren is. Csak egyetlen, előt-tem álló példa a sok közül: termelt a családnak 12 q. búzája. November. A 12 q. búza eddig el nem fogyasztott részét kénytelen volt adósságra s adóra eladni. Miből él ez a család jövő aratásig?

Már most, ha egy nép, vagy népcsoport fejlődési lehetőséget vizsgálom, meg kell vizsgálnom ezeket a lehetőségeket extenzív és intenzív irányban. Extenzív irányban Balogh Pál azt írja, hogy „java erejét Szilavóniába küldi.” Ez így volt a mult század 70—80-as éveiben különös mértékben. Somogy, Baranya egész gyarmatosítást végzett Szilavóniában albban az időben. S bizonyos fokig ez a települési lehetőség adva volt egészen a háborúig a magyar földművesnek a horváté fölött álló magasabb gazdasági kulturáltságában és kétségkívül nagyobb szorgalmában. Ezt az ex-tenzív irányban való fejlődési lehetőséget a világhaború összetörte. Északi irányban minden extenzív fejlődési lehetőségnek útját vágta a Rákóczi-szabadságharc szomorú századának magyarelleses tele-pítési politikája. Baranya 127 német, 22 horvát s 4 szerb községe. Minden idegen nyelvű honfitársunkat testvérként ölele szívünkre, kérдем mégis: szükség volt-e Magyarországnak ezen a pontján erre a magyar-faj fejlődési lehetőséget lezáró telepítési politikára? Nem. Megdöbbsenve láttam régi esperesi összehoglaló-jelentések sta-tisztikai adataiból, hogy a legtöbb ormánysági község lélekszáma már ezeltől 120—150 évvel ugyanaz volt, mint ma. Mennyi drága magyar telepet bocsáthatott volna ki ez a nép magából, ha valaki hóna alá nyúl: jer és fejlődj! Mi történtük ott, ahol egy nép nem tudja többé szaporodó népfölöslegét elhelyezni?

Hát otthon, a maga területén, vannak-e extenzív irányú fej-lődési lehetőségei? Tud-e legalább a maga területén földet szerezni? Nem. Ugyszólván minden ormánysági falu kötött nagybirtokkal van körülveve. Alból nincs egy talpalatnyi föld-elado. Ha or-mánysági ember földet vásárol, az csak egy úton történhetik:

Extenzív és intenzív irányban, ime, a gazdasági helyzetkép. Óriási bűn az „egyke“, halálharangot kongat jövőnk felett, de Magyarország ezen a pontján, Dél-Baranyában, legalább gazdasági téren megvan a magyarozás és a bűn nemcsak ezé a népé, hanem szálai visszanyúlnak a XVIII. századba s ott csattognak ostorként a XIX. és XX. század hihetetlenül mélyen alvó szociális lelkiismerete körül.

A gazdasági ok belefúrta azlán magát a lélekbe s az „egyke“-kérdés gyökerét mind nagyobb percentben *lelki-okokká* változtatja. Ennek az oknak is két sarka van: negatív és pozitív. Negatív formája népünk mélyseges pesszimizmusa, jövőjével szemben, pozitív formája: a tudatos, önmagát élvező bűn. a) A mélyseges pesszimizmus. Benne van az egész magyar lelkiiségben. Századokon keresztül — Mohács óta — csak pusztulást látott ez a nép. Beleszakadt tövise a testébe. El kell olvasni a XVI., XVII. század jagjátó jeremiádjait. Ez a magyar pesszimizmus nemesebb formája, mert illeszen előtt jaggatta ki magát, ott tört össze önmaga bűneit meglátó büntudattá, tehát végeredményileg *élet forrása* volt rá nézve. Másik, könnyelműbb, összetönesen túl mit sem látó, szinikus formája ott jaggatja magát *halálba* az „Egy bűndös szegénylány“ sírófaiban:

Eh — beste az anyja! — élek, ahogy élek...
Több szegénylány közt én is eleselengok.

Ugyanez a hang él ma a pusztuló ornánysági faj nagy részében. Sajnos, a jeremiádok életmentő hangja mind ritkábban esendűl föl. Nem hisz jövőjében. Nyolc hold száz év múlva is csak nyolc hold. Ha ma egynek is nyomonúságot jelent, mit jelent kettőnek, háromnak a követező nemzedékben? Éselédnek adjam a „család-jaimat“? Más „üsse-dobja“? Az élet malomtaposás csak. Kivezető út nincs. Hát taposunk ki a magunk porcióját, de minek taposnánk? Ugy zúg ez a sötét beszéd, mintha nem szeretné gyermekét. Pedig szereti. De már előre lemondott róla, hogy jövőt tudjon teremteni számára. S mert élete alaphangja ez a lemondás, ki is öl belőle minden lendületet. Imé, ismét egy példa. Sikerrült falumnak huszéves bértetle elsőbbségi jogon megszerezni egy pusztát. Az átmenet egy-kétéves nehézsége után tizennyolceves megkönyebbülést jelentett volna. Az utolsó percben előjöttek a pesszimizták. Lebeszéltek a népet. S le tudták beszélni. Tizenkét évig fogja siratni az elszalajtott alkalmat, ha ugyan addig teljesen össze nem roppan.

Pozitív sarka pedig az „egyke“ lelki-okának: a tudatos, önmagát élvező bűn. Hátba két családból egy család, négy holdból nyolc hold lenne? Ni, milyen könnyű s mennyire egyedüli útja a jobblétnak... S a gondolatot tett követte. A tett az észszerűség ruháját öltötte magára. Mint észszerűség, valahogy a lelkiismeret szankcióját is megszerezte: *erkölcössé* változott. Ostoba, aki ezt nem érti. Maga gyerekét teszi tönkre. Lám Vargaéknál, Balazsek-nál mennyi mindentre telik. Nem „hurcolódik.“ Hát csakugyan ez az „okosság.“ S mint minden önmagát élvező, tudatos bűn, ez is

olyan, mint a lavaa kezdő kis hógörgöttege: zuhanás a vége. Elszakít attól, a mi örök, ami egyedüli szabályozója nemesebb énemnek, enged rohamom mind szétfűzőbb iramban, a megkezdett lejáron, találkozom a *etáros* moosarával is közben, fröccsenő sara még sikosabbá teszi útamat s egyszer csak? ... A siklósi járás gazdasági felügyelője jelenű (1926): Nagyharsány határában 360 hold maradt műveletlen az elfogyott munkaerő miatt.

Nép, amely maga mondott le jövőjéről, sárját még egy utolsó nemzedékben örülten körültaucolja s azután nem lesz egyéb, mint idegen fajok — felszívó telepe.

II.

Mik a gyógyítás útjai?

Mely szomorúsággal jelentem előttem, magyar fajom szociális lelkiismerete, hogy, mint egyéb területeken, itt is éppen egy embernemzedékkel elkéstél. Természetes, hogy amikor a primár-állapotban csak gazdasági kényszer tudatos, önmagát élvező bűnné változott, a seb rákosodásba ment át. Rákot pedig földi eszközökkel ma még gyógyítani nem tudunk. Tehát reményünk csak azokon a területeken lehet földi eszközökkel, ahol még nem állt be a rákosodás. Világos, hogy a gyógyítás módja csak a lent előadott okok kiküszöbölése lehet.

Miféle okok küszöbölhetőek ki, mik nem?

Mielőtt ezeknek az okoknak tárgyalásába fognék, minden szét külön hangsúlyozva, egy súlyos kijelentést kell tennem. Csak az vegye fel a problémát, aki nem fél az igazságtól, kész lelkiismerete Krisztust elfogadni Bíróul, (aki magasabb Bűvőt tud, mondjon!), tehát, ha úgy fordul, öklét nem az igazság arcába vágja, hanem bünbűnően a maga mellének s akit minden mellétekintetet félretévő, Krisztás lelke egyetemeségével látóhatárait kitágított, feltétlen fajszeretet vezet. Azaz: hozzá se nyúlhatunk a kérdéshez mindaddig, amíg a magyar szellemi arisztokrácia lelkében fel nem ébred a messzelátó, építő, szociális lelkiismeret s amíg erkölcsi emelkedettségre nincs ahhoz, hogy a kőkő is győzelmet kívánja az igazabb és emberibb, mert krisztusibb világnak, ha annak szekerere a saját értekeim dübörög keresztül.

Már most a legelemből igazság, hogy ha eljövendő számszó embernemzedékeket várok, gondoskodnom kell azoknak az ember-nemzedékeknek emberhez méltó megélhetéséről. Mindégy: azt a megélhetést akár földben, akár iparvállalatban, akár egyéb eszközben nyújtom. De adnom kell.

Mit adhatok — extenzíve — földben?

a) A gyarmatosítás lehetőségét lezárta a XVIII. század magyarellenes telepítési politikája s a világháború. Ugyanebbe a ténybe Anglia belehalna, de nekünk élnünk kell, tehát a földet

b) itthon kell megadnunk. És itt csak a kötött birtok (egyházi és világi egyaránt) jöhet számításba. Mikor van a nagybirtoknak létjogosultsága? Anyagi vonatkozásban: ha az mintagazda-

... a magyar „szegény ember“ fölségteljes legalkalmasabb eszközeinek. Az öröklajdon *ána* s a befektetés együtt sok kiscsibor nyakát kibőrté már, mielőtt öröklajdonának hasznát vehette volna.

Tudok-e még tenni valamit extenzív irányban, — a földön kívül — a seb gyógyítására?

e) ... „Egyke“ fészkek. Gazdasági nyomor. Szülés, gyönyörű, száz haretér jár, koraosz férfi. Tipikusán kedves arcú, sugár aszszony. Hat hold örökség. Most született hat holdra — a negyedik gyermekük. Tegnap hozta föl a fehérasszony Mária két galambocskáját lelkében az Úr házába. S a férfi — ma kért újabb 100 P-t szövetkezetünkől gyermekei cipőjére. A Józsika „mamusz“-ban jár most is az iskolába... Elérzékenyülök. Mennyi gond is harangoz mögötted, te két szomorú arc. A férfi lelkében — az adósság réme. Az asszony fájo lelke mögé pedig előjönnek a rútaik: „Bolond voltál — bolond voltál!“ Az én szívemben is harangoz valami. Meg kell mondanom annak a koraosz férfinak: „Én melletted leszek. Ne félj! Elhelyezem gyermekeidet.“ ... Magyar kormány, magyar társadalom, adsz-e nekem *akor* majd egy *ivadát*, ahova bekoportatok s amint hadiárvaikat sikerült veled elhelyeztetnem, kit állami méncsbirtokon, kit másod, vezetsz-e „egyke“-vel fertőzött vidékekről való hatholdas, négygyermekes apákról lajstromot s elmondhatom-e majd ott: „Itt hozok három dolgozni akaró, gyönyörű magyar gyermeket, adj nekik jövőti!“ Semmit sem tudok tenni én, a lelkipásztor, bármilyik felokozetkez tartozzam, míg magyar kormány, magyar társadalom ezt az *ivadát* meg nem adod. Ne felejsd el, hogy ugyanakkor *hittel* is adtal az én Tóth Péteremnek.

Ezzel aztán ki is merítettém magam részéről az extenzív irányú segítés lehetőségét.

Mit tudok tenni a gyógyítás érdekében — intenzíve.

a) Földben? Olyan termelvények termelésére kell népiünkkel rábírnunk, amik a világra elhelyezhetők. Tehát le kell mondania mindenekelőtt az ezeréves búza- és logazdálkodásról s kiváló szarvasmarhafajokkal modern tejjagdálkodást üzni. Sőt búzájáról le sem kell mondania. Dánia az utóbbi negyven esztendő alatt átért a gabonagazdálkodásról az állat-, elsősorban szarvasmarhagazdálkodásra, gabonaföldje 30 százalékát takarmányföldrekké változtatta, hihetetlen magasra kifejlesztett tejjagdalságával mintaszövetkezeti szervezkedéssel kapcsolatban kicsi területét Európa talán leggazdagabb földjévé varázsolta át s mi történt megfogynak között gabonatermelésével? Az sem fogyott meg. Az óriásra feldagadt marhaállomány után oly dúsan tudja szántóföldjeit trágyázni, hogy gabonaföldjei ma is meghozzák a negyven évvel ezelőtti 30 százalékkal több szántóföld hozadékát. (Lásd Pogány: *Dánia, a paraszteleldorádó*.) Minden szakemberünk tudja, hogy jól kiválasztott fajokkal s okszerű felhőte-takarmányozással állattenyésztésünk évi hozamát csak mártában évi 500 millió P-vel

ság, tehát közeve előbbre viszi fajom jövőjét. S lelki vonatkozásban: ha a befolyó jövedelem nem lipótvárosi, párisi, méráni kártya- és lőjbartlangokat, a magyar vagyonnak idegen földön elfecsérlőit, hanem Széchenyi Istvánokat, Széchenyi Ferenciket, Apponyi Sándorokat, Károlyi Sándorokat termel, akiknek a szívük minden szála oda van kötözve fajuk jövőjéhez. Krisztus fiólszéke előtt. Egyszóval: a magyar Szentkorona, minden tulajdon forrása, csak azoknak a fiainak ad a maga vagyona fölött tulajdonjogot, akikből haszná és dicsősége van, de kiméletlenül kivessi a tulajdonjogot annak kezéből, aki arra méltatlan. S ezt a gondolatot kiterjeszténém nemcsak keresztény és zsidó nagybirtokosainkra, de azokra a kisbirtokosokra is, akiknek bűne miatt 360 holdnak kell műveltenül maradnia. Micsoda létjogosultsága van az olyan nagybirtokosnak, amelynek ura az ország szebb jövője érdekében meg se próbálkozik mintagazdasággal, pusztáinak utolsó zsrját idegen bőlők uszorázzák ki s minden fehétséges jövedelmét francia és olasz földön költi el? Ha akarom, hogy éljen a fajom, a nagy egész jövőjét kell nézmem. Nem mérlegelnem kell-e hát egyszer nekem, a Szentkoronának, hogy előbbre viszi-e fajomat *ilyen* nagygazdaságok fenntartása s mellette ezrek és ezrek munka- és szaporodási lehetőségénél megakadályozása, vagy lelkiismeretem szerint meg kell egyszer próbálnom az ellenkezőjét is? S van-e értelme fenntartanom azokat a kisbirtokosokat, ahol az „egyke“ gyermek mellett három konvenciócs cselédet is tartanak, nines, aki a birtokot művelje s a falu kétharmada részben örök, részben bérletbirtokul már idegenek (horvátok, németek) kezén van? Van nekem, a Szentkoronának, a magyar faj szimbolikus megtestesítőjének, ilyen birtokosból hasznom? Csak károm és gyalázatom van. Tehát nem a tied többé a birtok, hanem azé, akit fajom jövője érdekében *segítenem kell*. Meg vagyok róla győződve, hogy ilyen egyszerű, szociális lelkiismeretem előtti feltétlenül igazolt, magyar fajom érdekeit előrevívó törvényt olyan megdöbbenést váltanék ki, hogy a kiterjesztülő magyar falvak fokozatosan megtelnének újra gyermekökkel s nagybirtokosaink a minta-gazdaságok százaival szörnák tele a magyar tájakat — saját érdekükben. Kegyetlen voltam én, a Szentkorona? Otromba, minden tulajdonjogot fejtetőre állító, újabb katasztrófabá döntő földosztás ez, amit hirdetek? Égi magasságban áll fölötté. Mert miről van szó? Arról, hogy egy élet-halál-mesgyére állított nemzet megköveteli a legszentebb, *felelősségteljes sáfárságot* javai birtoklótól: részveszel-e ennek az élet-halálközdelemnek felséges zenekórusában minden képességeddel, vagy nem? Ha igen: aranykönyvbe írom a nevedet. Ha nem: kiviszem a hegredűt a kezzedből, mert életem függ annak a zenekórusnak zavar-talan, égi harmóniájától. Haldoklóhoz csak sákramentumot vihetsz. nem aszfaltpoverttet.

Hogy az ezer és ezer drága, mozdalni se tudó magyar család fejlődési lehetőségéért így kiosztásra kerülő kis- és nagybirtokok örökül, vagy kisbirtokul osztassanak-e szét, ennek eldöntését másokra bízom. Vidékemen tett tapasztalatok alapján (lásd még

lehetne emelni. Ma, amikor Marek magyar professor zsenialitása révén nines többé marhagazdálkodásunk réme, a májmétey, hát miért nem tesszük meg?

Ki kell választani minden vidéken azt a gyümölcsfajt, amely talajának és éghajlatának legjobban megfelel s világcipaccon elhelyezhető. Tehát, oh magyar közgazdász, egyetlen diktátor, aki előtti az én szájas, nyakas, "Istennek se" magyarom feltétlenül meghajol, nem levégrebe vagdalkozó általánosságokkal adnám ki a rendelést: köteles vagy, minden falat község, ojtványos-kertet létesíteni (évi 800 P kiadással) s ott tücsköt-bogarat összcsohtani, amiből végeredményileg csak kara van az összerogyó adózónak, hanem megállapítanám például, hogy a világ leggyönyörűbb, legzamatosabb Jonathán-almája és Sándor car-körtéje hihetetlen mennyiségben s féregmentesen itt terem az Ormányságban. Mivel a magyar ember, ha meghal, akkor se enged egyszerű felvilágosító jótanácsoknak, diktátori szóval adnám ki: szűz-területen, a legelő legmegfelelőbb helyén köteles vagy 300—400 fűcskából álló Jonathán-, Sándor car-ligeteket létesíteni olyan tótávolságban, hogy legelőd is legelő marad s oh, járási és vármegyei gazdasági felügyelőség, minden tiszteltreméltó irodai munkádnál de többet érne, ha gondoskodnál — *népedet is tanítva ugyanakkor* — azoknak a ligeteknek szakszerű kezeléséről. Ormányság maga ki termelne az amerikai Jonathán-behozatalt s ugyanakkor 200 darab fa kifizetné mindennemű közadóját. Lágyes, patakos, kicsi Ormányságom te, micsoda tündérkerített lehetnél, ha kormányzói "álmokat álmodóid" is volnának egyúttal.

Mit tudok tenni intenzíve — b) az ipar terén? Azt az ipart kell felkarolnom, amely adva van a népnek hajlamaiban és termelvényeiben. S itt ismét egy szomorú elhagyottsága népemnek. Magyarország behozatalra szorul lenből. A lentermelés leg-alább háromszoros hasznót hajt, mint a búza. Ormányság népének évszázadok óta vérében van a len termesztése és feldolgozása. Mi az oka, hogy mégse tudja értékesíteni gyönyörű, selymes szálát lenét, kenderét? Holott az országnak is szüksége van rá, népünk is kenderet kaphatna munkája után! Nem lehetne kender-lenbevéltő-nyeret kaphatna munkája után! Nem lehetne kender-lenbevéltő-helyeket felállítani például Sellyén, Vajszlón, Szigetváron csak kétételes tartamra évente éppen úgy, amint dohánybevéltőhelyeket állítanak föl? ... S miért van az, hogy minden kultúrnp teljes erővel felkarolja a népművészeteket, csak nálunk kell világraszóló, gyönyörű népies munkáknak a tökéletes semmibevevés és szervezletlenség miatt teljesen kipusztulniok? Itt van például az egykor Amerikát bejárt híres *ormánysági-szöttes*. Ha kosarfonó-ipar létesítésére ad az államkormányzat összegeket, miért nem jut annak a népművészetnek felkarolására is némi *gond* legalább, ami századok óta volt, önérejből nagy hírre vergődött s öngyamolttalan-ságunkból éppen a kihalt szélén áll? Nem lehetne Budapesten gondos és szakértő kezek alatt egy népművészeti áruarnokot felállítani? Nem lehetne oda külföldi látogatókat is elvezetni s raj-

tuk keresztül talán a külföldre is utat tatalni? Nem lehetne, oh divatnak élő fajom, az uriházakban divatba hozott kalotaszegi szobácskát ormánysági függönyökkel, ágy-, asztalterítőkkel, vánkosbuzatokkal, asztalfutókkal ellátni? Hidd el, ha mindent, ami magyar, csak múzeumokban akarsz látni, odakerülhet egyszer — fajod is.

c) Hogy a kereskedelmi forgalom terén mit lehetne nyujtani népünknek: annyira a politika dolga, hogy ennek megtárgyalását másokra kell hagynom.

Néhány szempont vázlatos érintésével próbáltam hozzányulni az „egyke“-probléma gyógyítási módjainak megbeszéléséhez. Érzem, hogy mindaz, amit eddig mondtam, a sebnek csak külsőleges kezelése volna s a betegség — ott marad még mindig. Hát igazán nincs földi eszköz gyógyítására? Nincs. Egy bizonyos *lelkiségről* van itt szó, amit csak lelki úton tudok meggyógyítani. A lelkét pedig csak úgy tudom meggyógyítani, ha odaállítom Valaki elé öntudatos, eszmenyeket látó, állandó felelősségre. Azt mondják, hogy a betegség: ragály. Én azt hiszem, lelki téren az egészség is az. A sebet kivágni nem tudom. De egyet megtehetnek. Odaállhatok azoknak seregébe, akik öntudatosan hadat üzennek mindannak, ami szemny akar a test, akár a lélek világában, akiknek látomásuk van fajuknak dicsőséges jövődjéről s akik örvendező szívvel veszík fel a keresztet ezért a dicsőbb jövőndőért.

Őszinte tisztelettel vagyok szerkesztő úrnak kész szolgája.

Kakies, 1928. november 28.

Kiss Géza ref. lelkész.

